

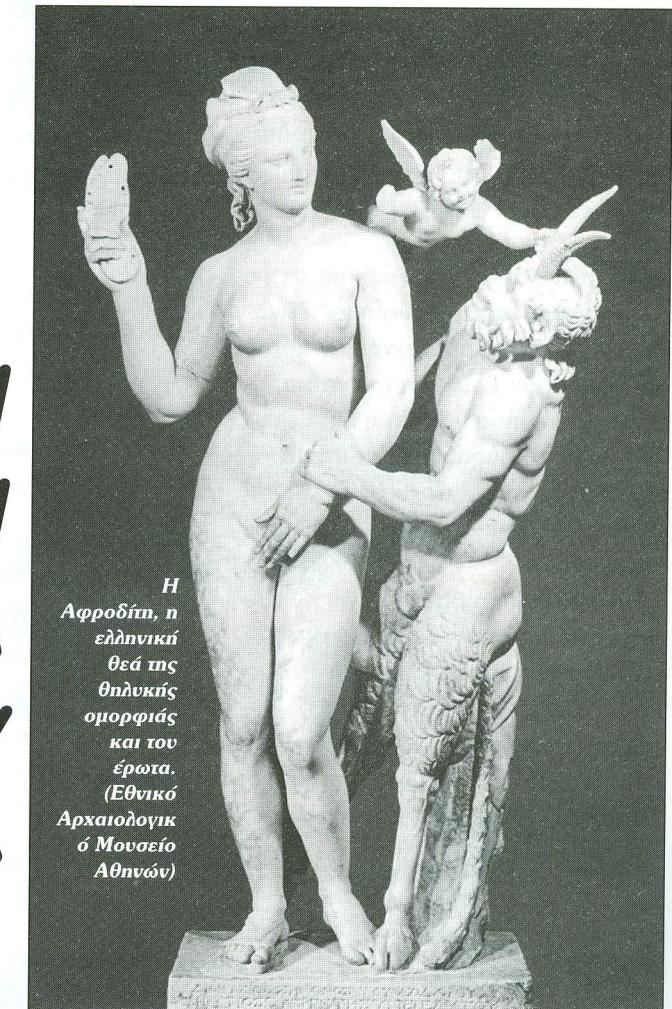
Της Ειρήνης Καμπερίδου,
B.A., M.A. Πανεπιστήμιο Αθηνών

«Η ΠΑΘΙΔΣΜΕΝΗ ΛΑΧΤΑΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΜΟΡΦΙΑ...»

(Ισοκράτης, 4ος αιώνας π.Χ.)

«Δεν είπα πως είσαι ωραίος, γιατί το ωραιότερο πλάσμα είναι η γυναικί» είπε ο Δημοσθένης στο λόγο του προς το βασιλιά της Μακεδονίας Φίλιππο.

«Ας μην αμφιβάλλουμε, η μεγάλη πλειοψηφία των Ελλήνων όλων σχεδών των εποχών σκέφτηκε όπως ο Δημοσθένης» υπογραμμίζει ο Γάλλος ακαδημαϊκός Robert Flacelière.

Η δύναμη της Αφροδίτης είναι απεριόριστη και προπαντός κοσμική. Προκάλεσε ένα παγκόσμιο πόλεμο - τον πόλεμο της Τροίας. Οι μεγαλύτεροι Έλληνες γιλύπτες, ο Αλκαμένης, ο Σκόπας και πρόπτων ο Πραξιτέλης - με το πρόσχημα των εγκωμίων προς τη θεά-έβρισκαν ευχαρίστησην να παριστάνουν τη χάρη της γυναικείου κορμιού.

Οι χάρες της γυναικάς

Ελένη

«Ποιος καλύτερα από τους Έλληνες ένιωσε και υμνολόγησε την ομορφιά και τον έρωτα;» τονίζει ο Γάλλος ακαδημαϊκός, καθηγητής της Σορβόννης και διευθυντής της Ecole Normale Supérieure, Robert Flacelière.

«Οι Έλληνες», συνεχίζει, «θερμοί θαυμαστές της φυσικής ομορφιάς, και ως εκ τούτου καλύτερα προορισμένοι από πολλούς λαούς να γεννήσουν μεγάλους καλλιτέχνες, επίμονα συμίξαν σε ένα τη φυσική και την ηθική ομορφιά. Μάλιστα το λεξιλόγιο της γλώσσας τους είναι διαφωτιστικό ως προς το σημείο αυτό: Η λέξη

“καλός” σημαίνει ωραίος και ευγενής μαζί και η λέξη “αισχρός” σημαίνει άσκημος και τιποτένειος....»

Αυτή η θεμελιώδης αντίληψη της ομορφιάς βρίσκεται ήδη σαφώς βεβαιωμένη στον Όμηρο.

Ο ρόλος της ομορφιάς είναι πρωταρχικός στον Όμηρο. Μέσα από τα δύο ποιήματα του Ομήρου "Οδύσ-

σεια" και την "Ιλιάδα", η έμφυτη αίσθηση των Ελλήνων για τη φυσική και την ηθική ομορφιά εξάρθηκε ως τον ενθουσιασμό. Πρέπει οπωσδήποτε να τονίσουμε ότι στον Όμηρο δεν υπάρχει κανένα ίχνος μισογυνισμού.

Η εμφανίσεις της Ελένης στην "Ιλιάδα" και στην "Οδύσσεια" είναι σπάνιες αλλά υποβλητικές. Η κόρη του Τυνδάρου πριν γίνει γυναίκα ήταν θεά, οι οποία γίνεται η Ωραιότερη προσωποποιημένη. Η γοητευτική της μορφή, τουλάχιστο στον τομέα της αισθητικής, δεσπόζει και στα δύο ποιήματα.

Σύμφωνα με το θρύλο, αυτή η "παθιασμένη λαχτάρα για την ομορφιά" υπήρξε η αιτία του Τρωϊκού Πολέμου.

Η επίδραση του Ομήρου στη συνέχεια αυτού του έρωτα προς το "Ωραίον" μέσα στους αιώνες της ελ-

«...Μόλις αντιληφθούμε τα ωραία πλάσματα, αμέσως νιώθουμε μια ιδιαίτερη διάθεση προς αυτά. Είναι τα μόνα, μαζί με τους θεούς, που δεν αρνούμαστε ποτέ να υπηρετούμε. Νιώθουμε πιο πολλή χαρά αν γίνονται σκλάβοι τους παρά αν κυβερνάμε τους άλλους».

Στα μάτια των Ελλήνων η ομορφιά ήταν ένα θείο χάρισμα.

ληνικής αρχαιότητας φαίνεται στο "Έγκωμιο της Ελένης", που είναι ένας ύμνος στην ομορφιά και γράφτηκε από τον Αθηναίο ρήτορα Ισοκράτη, τον 4ο προχοιστιανικό αιώνα:

«Η Ελένη είχε συμμετοχή στο προ-

νόμιο της ομορφιάς, που είναι το πιο τιμημένο, το πιο πολύτιμο, το πιο θείο από όλα τα αγαθά Ό,τι είναι στερημένο από ομορφιά μένει χωρίς καμιά χάρη... Η ίδια η αρετή δεν είναι ανεκτίμητη παρά γιατί είναι η ωραιότερη από τις συνήθειες της ψυχής... Όταν μας κυριεύει η ανάγκη για κάτι, δε νιώθουμε παρά την επιθυμία να το αποκτήσουμε, αλλά η παθιασμένη λαχτάρα για την ομορφιά, όταν μας διαπερνά, διαθέτει μια δύναμη που ξεπερνάει τόσο πιο εύκολα τη δύναμη της βούλησης όσο πιο έντονη είναι η ακτινοβολία της ομορφιάς...

Μόλις αντιληφθούμε τα ωραία πλάσματα, αμέσως νιώθουμε μια ιδιαίτερη διάθεση προς αυτά. Είναι τα μόνα, μαζί με τους θεούς, που δεν αρνούμαστε ποτέ να υπηρετούμε. Νιώθουμε πιο πολλή χαρά αν γίνονται σκλάβοι τους παρά αν κυβερνάμε τους άλλους».

Στα μάτια των Ελλήνων η ομορφιά ήταν ένα θείο χάρισμα.

Η Φρύνη

Αυτή η απεριόριστη δύναμη αυτών των δώρων της Αφροδίτης εκφράζεται στην υπεράσπιση της Φρύνης στο δικαστήριο από το ρήτορα Υπερείδη.

Η Φρύνη, από τις Θεοπίες της Βοιωτίας, ήταν η ερωμένη του μεγάλου Αθηναίου γλύπτη Πραξιτέλη, που την πήρε για πρότυπο των αγαλμάτων του της Αφροδίτης.

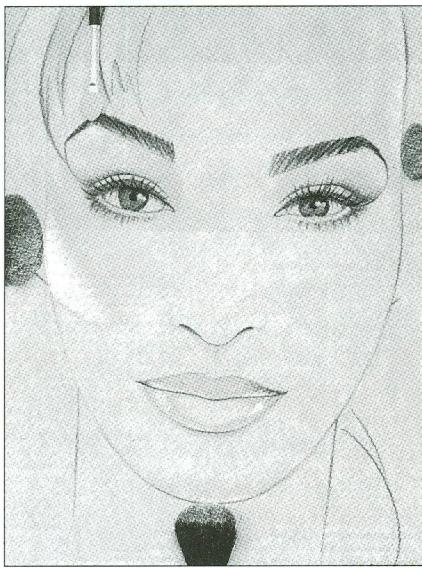
Η Φρύνη είχε ένα κορμί θαυμαστό και ο ρήτορας Υπερείδης, που ήταν κι αυτός εραστής της, ανέλαβε την υπεράσπισή της στο δικαστήριο:

«Ένας από τους εραστές της Φρύνης, ο Ευθείας, έχοντας τσακωθεί μαζί της, για να την εκδικηθεί την κατηγόρηση για ασέβεια. Συγκεκριμένα, την κατηγόρηση πως παραδόθηκε σε δργια μέσα σε ένα χώρο που ήταν ιερός. Η κατηγορία ήταν σοβαρή και μπορούσε να επισύρει την ποινή του θανάτου. Ο Υπερείδης ήρθε να υπερασπίσει την ερωμένη του και εξε-

φώνησε γι' αυτή ένα λόγο από τον οποίο δεν έμειναν παρά ασήμαντα ψιχία και τον οποίο οι αρχαίοι τον επαινούσαν για τη χάρη και την ευστροφία του. Όμως, η ευγλωττία του συνηγόρου δεν επηρέασε καθόλου τους "Ηλιαστές" κι ένιωθε κανείς την επικείμενη καταδίκη, όταν ο Υπερείδης, φέροντας μπροστά την πελάτισσά του ώστε να την βλέπουν ότι καλά και ξεσκίζοντας άξαφνα το φόρεμά της γύμνωσε το στήθος της και από το θέαμα της ομορφιάς της άντλησε την πιο παθητική εντύπωση της αγόρευσής του. Οι δικαστές, σαν να κυριεύτηκαν από κάποιους ενδοιασμούς, δεν αποτόλμησαν να "απολέσουν" την "ιέρεια της Αφροδίτης", μα για να αποφεύγουν στο μέλλον τέτοιες εκπλήξεις, έβγαλαν ένα διάταγμα που απαγόρευε να αφήνουν τον κατηγορούμενο μπροστά στους δικαστές του την ώρα της ψηφοφορίας ('Εκδοση Υπερίδη, σύλλογη Πανεπ. της Γαλλίας: "Τα Ωραία Γράμματα")

Ο G. Colin, που έγραψε αυτές τις γραμμές, προσθέτει: «Οι καλλιτέχνες, γλύπτες ή ζωγράφοι, αναπαρέστησαν πολλές φορές τη χειρονομία του Υπερείδη, επιτείνοντάς τη: Ωραία ευκαιρία γι' αυτούς να αναστήσουν στο μάρμαρο ή στο πανί τις χάρες της γυναίκας που θεωρείται ότι ενέπνευσε στον Πραξιτέλη την "Αναδυόμενη Αφροδίτη" του, αλλά ο G. Colin δεν πιστεύει στην αυθεντικότητα του ανέκδοτου. Ποιος ξέρει; Σύμφωνα με τον Flacelière «η ωραία αυτή ιστορία δεν μπορούσε να εφευρεθεί παρά μόνο στην Ελλάδα και είναι πολύ χαρακτηριστική για την καθαρά θρησκευτική σημασία που έδιναν οι Έλληνες στη φυσική ομορφιά:

"Η Φούνη, ιέρεια ή θεραπαινίδα της Αφροδίτης", όπως οι ιερόδουλες του Ακροκορίνθου, δεν ήταν δυνατό παρά να εμπνεύσει στους δικαστές το θαυμασμό και το σέβας, όπως η Ελένη ενθουσίασε τους γέροντες της Τροίας, περνώντας από τα τείχη του

Ιλίου και όμως δεν ήταν κι αυτή επίσης ένοχη και δεν τους είχε προξενήσει τόσο κακό. «Τα γοητευτικά δώρα της χρυσής Αφροδίτης», που μόνο από τους θεούς έρχονται και που κανείς από μόνος του δεν θα μπορούσε να τα αποκτήσει (G. Colin), δεν είναι το σημείο ενός είδους θείας εκλογής; Οι στωικοί, οι πιο αυστηροί φιλόσοφοι, ισχυρίζονταν πως ένα ωραίο αγόρι δεν μπορεί παρά να έχει μια ωραία ψυχή, προικισμένη για την αρετή. Πώς μια γυναίκα, γεμάτη από όλες τις χάρες της Αφροδίτης, σαν τη Φούνη, ήταν δυνατό να κριθεί σα μια οποιαδήποτε γυναίκα που δεν θα είχε το αποτύπωμα αυτής της θείας σφραγίδας;

Το γυμνό και η αποθέωση του γυναικείου κορμιού.

Στην αρχαιότητα το πιο διάσημο από όλα τα αγάλματα ήταν η "Αφροδίτη η Κνιδία", έργο του Πραξιτέλη, του οποίου έχουμε αντίγραφα.

Η Αφροδίτη παραμένει ως η πρωσωποποίηση της Ωραιότητας και της Χάρης, που μεταφέρονται στο θείο κόσμο, όπως συμβαίνει με την Ελένη στον ανθρώπινο κόσμο.

Στον αιώνα του Περικλή τα αγάλματα που εικονίζουν θεές και γυναίκες ήταν σχεδόν πάντα ντυμένα, γιατί η γυμνότητα ήταν μόνο για τους

άνδρες.

Οι γλύπτες του 5ου αιώνα π.Χ. ξεντύνουν λίγο-λίγο το γυναικείο σώμα και είναι λογικό να σκέπτεται κανείς πως μια τέτοια εξέλεξη ανταποκρίνεται σε κάποια μεταβολή στα ήθη και στην ερωτική ευαισθησία. Η πειθαρχία των οικογενειακών ηθών, στην Αθήνα τουλάχιστον, άρχισε να χαλαρώνει στον 4ο αι. π.Χ.

Η γυναίκα, η ομορφιά της και η χάρη της, κατέκτησαν λοιπόν από τις αρχές του τέταρτου αιώνα π.Χ. μια θέση που ως τότε τη μετρούσαν με τοιγκουνιά. (Αν εξαιρέσουμε τη γυναίκα της Μινωϊκής Εποχής).

Η ηθική χειραφρέτηση της Ελληνίδας φυσικά συνέπεσε με την ανακάλυψη της σωματικής της γοητείας και μιας ομορφιάς την οποία έκρυψε η λαμπρότητα των αντρικών μορφών.

Η γλυπτική και η κεραμική του έπιπου και πέμπτου αιώνα π.Χ., σπάνια γύμνωναν το γυναικείο σώμα, ενώ παρίσταναν "μέχρι κόρου" γυμνούς τους αθλητές και τους εφήβους, όπως είναι "Ο Δισκοβόλος" του Μύρωνα, ο "Δορυφόρος" και ο "Διαδούμενος" του Πολυκλείτου ή στα αγγεία, ανάμεσα σε άλλα ωραία αγόρια ("καλούς"), ο "Γανυμήδης με τον πετεινό".

«Είναι τάχα τολμηρό να σκεφτούμε πως η αποθέωση του γυναικείου γυμνού σημείωσε την επιστροφή ενός μεγάλου μέρους των Ελλήνων στο φυσιολογικό έρωτα;» γράφει ο γάλλος καθηγητής Robert Flacelière.

Πραγματικά, η γυμνή Αφροδίτη του Σκόπα- Αφροδίτη του Καπιτωλίου είναι ίσως αντίγραφό της- μαρτυρεί ένα είδος αρεσκείας στην ανάπτυξη των γυναικείων σωμάτων, μια ο Πραξιτέλης, όπως ήδη αναφέραμε, είναι εκείνος που θα αποκαλύψει την Αφροδίτη σε δλη της τη λάμψη, σε πολλά αγάλματα, από τα οποία η Κνιδία ήταν το πιο περίφημο.